

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a hozzátartozó, majd dr. Maklári Iván ügyvéd által képviselt felperesnek a dr. Fabók Márta ügyvéd által képviselt I. r. és II. r. alperesek ellen jogalap nélküli gazdagodás megtérítése és egyebek iránt a Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság előtt 6.P.XV.22.520/2007. szám alatt folyamatba tett és a Fővárosi Bíróság 48.Pf.633.555/2009/6. számú ítéletével befejezett perében az említett számú jogerős ítélet ellen a felperes által 36. sorszám alatt előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán az alulírott napon - tárgyaláson kívül - meghozta a következő

r é s z í t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletnek a II. r. alperessel szemben előterjesztett kereseti kérelmet elutasító, valamint a felperest a II. r. alperes első- és másodfokú perköltségének megfizetésére kötelező rendelkezését hatályában fenntartja.

Kötelezi a felperest, hogy fizessen meg a II. r. alperesnek 15 napon belül 37.000 (harminchétezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget.

Az I. r. alperessel szemben előterjesztett kereseti kérelmet elutasító és a felperest az I. r. alperes első- és másodfokú perköltségében marasztaló rendelkezést - a le nem rótt teljes kereseti- és fellebbezési illeték viselésére is kiterjedően - hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróságot ebben a keretben új eljárásra és újabb határozat meghozatalára utasítja.

Megállapítja, hogy a felülvizsgálati eljárásban le nem rótt illeték összege 88.800 (nyolcvannyolcezer-nyolcszáz) forint és mind a felperesnek, mind az I. r. alperesnek 37.000-37.000 (harminchétezer-harminchétezer) forint felülvizsgálati eljárási költsége merült fel.

I n d o k o l á s

A felperes és a II. r. alperes 1991. májusában házasságot kötöttek. A házasságuk fennállása alatt a II. r. alperes 1992. július 15-én M., 2000. október 26-án D. E., 2004. szeptember 24-én K. utónevű gyermekeknek adott életet.

A Csjt. 35. § (1) bekezdésében foglalt vélelemnek megfelelően az anyakönyvbe valamennyi gyermek apjaként a felperes - mint a II. r. alperes házastársa - nyert bejegyzést, és az életközösségük megszakadásáig a felperes, valamint a II. r. alperes a gyermekeket közös háztartásukban együtt nevelték, abban a tudatban, hogy a felperes a vér szerinti apa.

A bírósághoz 2005. április 11-én érkezett keresetlevelében a II. r. alperes a felperes ellen a házasság felbontása és a járulékos kérdések rendezése iránt pert indított. E per tárgyalását a bíróság a felperes által a gyermekek és a II. r. alperes ellen indított apaság vélelmének a megdöntése iránti perek jogerős elbírálásáig felfüggesztette, de előzőleg a felperest ideiglenes intézkedéssel 2005. október 1-jétől gyermekenként havi 16.666-16.667-16.667 forint határozott összegű gyermektartásdíj megfizetésére kötelezte.

A Dunakeszi Városi Bíróság P.20.680/2005/40. számú és 2007. június 19-én jogerőre emelkedett ítéletével megállapította, hogy a 2004. szeptember 24-én dr. O. E. anyától született K. utónevű gyermeknek nem a felperes az apja. Ugyanezen bíróság P.20.632/2006/26. számú és 2007. július 27-én jogerős ítéletével pedig a felperes apaságának a vélelmét a 2000. október 26-án dr. O. E. anyától született D. E. kettős utónevű gyermek tekintetében is megdöntötte.

Az I. r. alperes a K. utónevű gyermekekre 2007. október 29-én, a D. E. kettős utónevű gyermekekre 2007. november 12-én teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tett és e két gyermek családi jogállásának ehhez igazodó változását, a gyermekek apjaként az I. r. alperes feltüntetését, az anyakönyvi adatok is tartalmazzák.

A felperes az ideiglenes intézkedés szerinti tartási kötelezettségének 2006. augusztus 31-ig tett eleget. A Dunakeszi Városi Bíróság 2007. április 13-án kelt végzésével a 2004. szeptember 24-én született K. utónevű gyermek tekintetében a felperes ideiglenes intézkedéssel történt gyermektartásdíj fizetésre kötelezését megszüntette.

A felperes 2007. szeptemberében előterjesztett (többször módosított) keresetében a D. E. kettős utónevű és a K. utónevű gyermekek eltartására fordított költségei túlnyomó részének visszatérítéseként az alpereseket egyetemlegesen összesen 1.480.034 forint és ennek kamatai megfizetésére kérte kötelezni a következők szerint:

D. E. vonatkozásában 2002. szeptember 12-től 2002. december 31-ig havi 15.600 forintot, összesen 56.100 forintot és ennek 2002. november 1-jétől járó kamatait kérte. 2003. január 1-jétől december 31-ig havi 18.000 forintot, összesen 216.000 forintot számított fel

és kamatot 2003. július 1-jétől igényelt. 2004. január 1-jétől szeptember 25-ig havi 19.300 forinttal számolva 170.400 forint, majd 2004. szeptember 25-től december 31-ig havi 17.500 forint mellett 65.400 forint, vagyis 2004. évre összesen 235.800 forint tőke és ennek 2004. július 1-jétől járó törvényes kamata megtérítését tartotta indokoltnak. 2005. január 1-jétől szeptember 30-ig havi 30.000 forint, összesen 270.000 forint és ennek 2005. május 1-jétől számított törvényes kamatai, 2005. október 1-jétől 2006. augusztus 31-ig - az ideiglenes intézkedés alapulvételével - havi 16.667 forint, összesen 183.337 forint és ennek törvényes kamatai megtérítését kérte.

K. tekintetében az ő születésétől, 2004. szeptember 24-től számítottan 2004. december 31-ig havi 17.500 forint, összesen 65.400 forint és ennek 2004. november 1-jétől járó törvényes kamatai, 2005. január 1-jétől szeptember 30-ig havi 30.000 forint, összesen 270.000 forint és ennek 2005. május 1-jétől járó törvényes kamatai, 2005. október 1-jétől 2006. augusztus 31-ig az ideiglenes intézkedés szerinti havi 16.667 forint, összesen 183.337 forint és ennek 2006. április 1-jétől számított törvényes kamatai megtérítését igényelte.

Keresetét az I. r. alperessel szemben a megbízás nélküli ügyvitel és annak visszautaló rendelkezései folytán a megbízás [Ptk. 484. §, 486. § (2) bekezdése, 478. § (1) bekezdése, 479. § (3) bekezdése] szabályaira, továbbá a jogalap nélküli gazdagodás szabályaira [Ptk. 361. § (1) bekezdése] alapozta. A II. r. alperessel szemben pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai mellett a kártérítés általános szabályára (Ptk. 339. §), a szerződésszegésért való felelősségre (Ptk. 318. §), a hibás teljesítésre (Ptk. 305. §) és a Családjogi törvénynek a házastársi vagyontársaság fogalmát meghatározó és a házassági vagyoni jogi szerződés tartalmát és alakszerűségi kellékeit rendező 27. §-ára hivatkozott.

Keresetének indokai szerint a D. E. kettős utónevű és a K. utónevű gyermek eltartásakor az I. r. alperes helyett teljesített, erre tekintettel költségeit és a kifizetett tartásdíjat részére az I. r. alperes megfizetni tartozik. A nevezett gyermekek tartását ugyanis "előzetes kötelezettség-vállalás nélkül", de ténylegesen ellátta és miután van a gyermekek eltartására kötelezhető más személy (az I. r. alperes), a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint mint önkéntes eltartó a törvény szerinti kötelezettől a helyette teljesített tartás megtérítését követelheti. A II. r. alperest illetően hangsúlyozta, hogy nem az eltartottaktól, hanem az ő tartásukra köteles személyektől követeli vissza a gyermekekre fordított tartás költségét, így a Ptk. 362. §-ában foglalt korlátozó szabály nem érvényesül. A tartásra köteles személyek pedig azáltal gazdagodtak, hogy helyettük a felperes teljesített. A II. r. alperes többszörösen megsértette a Csjt. 27. §-át és e

jogellenes magatartásával a felperesnek kárt okozott. Károkozásának a megtérítésére vagy a szerződésszegés, vagy a szerződéses károkozás illetőleg a szerződésen kívüli károkozás szabályait kell alkalmazni (Ptk. 318. § (1) bekezdése, Ptk. 305. §, Ptk. 339. §).

A keresete összepszerűségét a felperes a 2002-2003. és 2004. évek vonatkozásában a felperes a KSH által közölt és a létminimumot meghatározó adatokra alapozta, illetőleg - a korábbi utalásnak megfelelően - az ideiglenes intézkedéstől kezdve az abban meghatározott és teljesített tartásdíjak összegének megfizetését kérte.

Az alperesek ellenkérelme a kereset elutasítására irányult. A jogalapot egyik jogcímen sem ismerték el, és az összepszerűséget is vitatták. Hivatkozásuk szerint a felperes által teljesített tartást a II. r. alperes a céljának megfelelően, a gyermekek életfenntartására használta fel. Az ideiglenes intézkedéssel a felperes terhére megállapított gyermektartásdíj alacsony összege ezt egyértelműen alátámasztja, sőt azt is mutatja, hogy a II. r. alperes a gyermekekre a felperesnél sokkal többet költött. Mindezekre tekintettel a tartás visszakövetelése kizárt. Egyébként is apasága vélelmének a megdöntéséig a gyermekek apjának a felperest kell tekinteni, akit a Csjt. 60. § (1) bekezdése és 61. § (2) bekezdése alapján terhelt törvényes tartási kötelezettség. E törvényes kötelezettség a felperes apai vélelmének a jogerős ítélettel történt megdöntése folytán nem visszamenőleg, csak a jövőre nézve szűnt meg. Az I. r. alperesnek D. E. és K. vonatkozásában a tartási kötelezettsége csak a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal állt be, mely kötelezettség kikényszerítése a Csjt. 68. §-a alapján legfeljebb hat hónapra visszamenőleg lehetséges. Az I. r. alperessel szemben a nevezett gyermekeket illető tartási követelés érvényesítése különben sem a felperes, hanem a gyermekeket természetben gondozó szülő, a II. r. alperes jogosultsága, így a tartás az I. r. alperestől őt, a II. r. alperest illetné. A kereset jogalapjaként felhívott kötelmi jogi szabályokat (kártérítés, hibás teljesítés) a II. r. alperes és a felperes, illetőleg a gyermekek családjogi jogviszonyára nem lehet alkalmazni. A felperes a gyermekek eltartására nemcsak törvény alapján volt köteles, hanem nagyrészt jelenleg is hatályban lévő bírósági határozat, ideiglenes intézkedés is erre kötelezi. Így nem idegen ügyet látott el, nem más helyett teljesített (megbízás nélküli ügyvitel).

Az elsőfokú bíróság ítéletében 182.640 forint kereseti kérelem tárgyában - a felperesi összepszerű igény leszállítására és az "elálláshoz történt alperesi hozzájárulásokra" tekintettel - a pert a Pp. 157. § e) pontja alapján és a 160. § (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel megszüntette. Egyebekben pedig a felperes keresetét elutasította. A felperest az alperesek javára

személyenként 49.900 forint perköltség megfizetésére és az állam javára - külön felhívásra - az illetékeljegyzési joga folytán le nem rótt kereseti illeték megfizetésére kötelezte.

Ítéleti rendelkezését - annak lényegét tekintve - azzal indokolta, hogy a Csjt. 35. § (1) bekezdése alapján az apaság vélelmének megdöntésére vonatkozó ítélet jogerőre emelkedéséig a D. E. és a K. utónevű gyermekek apjának a felperest kell tekinteni, aki a gyermekek tartására eddig az időpontig a Csjt. 69/A. §-a alapján - természetbeni vagy pénzbeni szolgáltatással - köteles. Az általa visszakövetelt természetbeni és pénzbeni szolgáltatása tehát nem volt jogalap nélküli. A felperesi szolgáltatás mennyiségére is tekintettel nem vonható kétségbe, hogy a felperes által nyújtott tartást a II. r. alperes a gyermekek életfenntartása céljára használta fel. Az I. r. alperest tartási kötelezettség csak a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat időpontjától terheli, amely követelés vele szemben hat hónapra visszamenőleg és a jövőre nézve érvényesíthető. A felperes visszakövetelési igénye az I. r. alperessel szemben egyébként azért is alaptalan, mert részére a felperes gyermektartásdíjat nem is teljesített. Így a felperesi teljesítések idején az illető gyermekek tartására nem köteles I. r. alperesnél, akinek a felperes semmit nem teljesített, gazdagodás nem következett be. A felperest a Csjt. alapján terhelő gyermektartási kötelezettség és e kötelezettségnek az I. r. alperesre a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal történő áthárulása mellett - amikortól is a felperes gyermektartásdíjat a fenti két gyermek után már nem teljesített - annak megállapítása is kizárt, hogy a felperes az I. r. alperes vagy a II. r. alperes helyett teljesített (megbízás nélkül járt el). Így a megbízás nélküli ügyvitel és annak visszautaló rendelkezései folytán a megbízás törvényi rendelkezéseit sem lehet alkalmazni.

Az elsőfokú bíróság a házasság családjogi jogintézményének jellegére tekintettel, amellyel összefüggő jogviszonyokra a Családjogi törvény rendelkezései az irányadóak, a kötelmi jogi kártérítési és hibás teljesítési szabályok alkalmazására sem látott lehetőséget. Hangsúlyozottan azt emelte ki, hogy törvényes kötelezettsége teljesítésével a felperesnek kára nem keletkezett. Az alpereseknek a felperes és a II. r. alperes házassági életközösségének a fennállása alatti külső kapcsolata jogkövetkezményeit nem a Ptk., hanem csak a Csjt. szabályai szerint lehet és kell levonni, épp úgy, mint ahogyan az apai vélelmekhez fűződő jogok és kötelezettségek levonására is a Csjt. és nem a Ptk. szabályai az irányadóak.

A felperesnek arra irányuló bizonyítási indítványa foganatosítását, hogy az I. r. alperesnek kezdettől fogva tisztában kellett lennie azzal, miszerint a D. E. és a K. utónevű gyermekek nem a felperestől, hanem tőle származnak, mint szükségtelent, mellőzte.

Ezt azzal indokolta, hogy a gyermekek fogamzási idejében az I. r. alperesnek és a felperesnek a bensőséges viszonya (szexuális kapcsolata) még fennállt. Így csak a származási perben végzett élettani vizsgálatok tették kétségtelenné, hogy a gyermekek természetes apja nem a felperes.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen - keresetének az elutasítása miatt - a felperes fellebbezett. Az elsőfokú eljárásban előterjesztett jogi érvei mellett a keresetét megalapozó jogszabályhelyekként a Csjt. 1. §, 23. § (1) és (2) bekezdése, 24. §, 34. § (1) bekezdése, 35. § (1) bekezdése, 37. § (1) és (2) bekezdése, 43. § (1) bekezdése és 69/A. § tartalmára is hivatkozott. Az elsőfokú ítéletet - jogszabálysértő, az apai vélelem jogintézményét helytelenül értelmező volta mellett - "társadalom- és házasságellenesnek" tartotta. A teljes hatályú apai elismerésnek a fogamzás kezdetére visszaható hatályával is érvelt, amelyet az anyakönyv szabályai is alátámasztanak és amelynek eredményeként a szülői jogok és kötelezettségek (így a tartás kötelezettsége) az érintett gyermek születésének a pillanatától a nyilatkozatot tévő férfit (adott esetben az I. r. alperest) illetik és terhelik. Az ezzel ellentétes bírói gyakorlat nem felel meg a törvény szellemének.

Az I-II. r. alperesek ellenkérelme az elsőfokú bíróság ítéletének a helybenhagyására irányult.

A másodfokú bíróság ítéletében - a pert részben megszüntető elsőfokú rendelkezést nem érintve - az elsőfokú ítéletet fellebbezett részében helybenhagyta. Az elsőfokú bíróság döntésével és annak jogi indokaival is egyetértve rendelkezése indokolásaként a Pp. 254. § (3) bekezdésében foglaltak szerint az elsőfokú bíróság helyesnek ítélt indokaira utalt vissza. Emellett azonban - a fellebbezési érvelésre tekintettel - az elsőfokú bíróság indokait annyiban egészítette ki, hogy a "peresített időszakban" (arra az időszakra, amely alatt teljesített tartása értékét a felperes visszaköveteli) a K. és a D. E. utónevű gyermekek apjának a Csjt. 35. § (1) bekezdése alapján a felperest kellett tekinteni. Így a tartásukra is ő volt köteles. A felperes a tartási kötelezettsége alól a Legfelsőbb Bíróság idevonatkozó eseti döntései szerint is (BH 1986/148., BH 1998/344., BH 2007/339.) csak az apai vélelmet megdöntő ítélet jogerőre emelkedésétől mentesülhet. Kiemelte, hogy jelen - családjogi jogviszonyon alapuló - jogvitában a Családjogi törvény és nem a Polgári Törvénykönyv rendelkezései az irányadók.

A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Megsértett jogszabályokként a Csjt. 1. §-át, 23. § (1) és (2) bekezdését, 24. §-át, 34. § (1) bekezdését, 35. § (1) bekezdését, 37. § (1) és (2) bekezdését, 43. § (1) bekezdését és 69/A. §-át jelölte meg. Felülvizsgálati kérelme részletes indokai

között hangsúlyozta, hogy az a gyakorlat, miszerint a vélelmezett apa tartási kötelezettsége a vélelmet megdőntő ítélet jogerőre emelkedéséig áll fenn, a kiskorú gyermekek védelmében, ellátásuk biztosítása érdekében alakult ki. Ez azonban kizárólag a gyermekek és a vélelmezett apa közötti jogviszonyban irányadó. A szülők és az utóbb megdőlt vélelem szerinti "apa" egymás közötti viszonylatában azonban az említett gyakorlat nem alkalmazható. A felperes a tartásdíjat nem a gyermekektől követeli vissza, hanem attól a két felnőtt személytől, akik a gyermekek eltartására az ő születésüktől kezdődően kötelesek lettek volna [Csjt. 37. § (2) bekezdése és 34. § (1) bekezdése], de helyettük a felperes teljesített. A felperesi teljesítéssel a szülők nem vitathatóan gazdagodtak, hiszen a vagyoni előny fogalmi körébe az olyan kiadás "megtakarítása" is beletartozik, amelyet az illetők, - bár arra kötelesek lettek volna - nem teljesítettek. Apasága vélelmének megdőntésével a felperes minden szülői kötelezettsége alól visszamenőleg is mentesül, hiszen a Csjt. 37. § (2) bekezdése szerint a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat az apaságot a gyermekek születése napjára visszamenő hatállyal egymagában megállapítja. A gyermekek családi jogállásának a szabályai az őket illető tartás szabályaival ellentétesek viszont nem lehetnek.

A Csjt. 69. § (1) bekezdése a szülők tartási kötelezettségét időhatároktól függetlenül határozza meg. A jogerős ítélet ezen törvényhellyel is ellentétes. A "zsínormértékül" alapul vett BH 2007/339. szám alatt közzétett eseti döntés pedig a jelen ügytől eltérő tényállás, az ügyön túlmutató általános iránymutatása pedig téves.

A felperesi nézet szerint a jogerős ítélet az eljárási szabályokat, a Pp. 213. § (1) bekezdését, 220. § (1) bekezdését, 221. § (1) bekezdését is sérti. A Pp. 254. § (3) bekezdése ugyanis nem mentesíti a másodfokú bíróságot az alól, hogy a fellebbezés lényegét jelentő jogszabály értelmezéssel kapcsolatos saját álláspontját kifejtse.

Az alperesek felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályában fenntartására irányult.

A felülvizsgálati kérelem, az alábbiak szerint, csak részben alapos.

A rokonság az emberek egyes csoportjainak természeti és/vagy társadalmi értelemben létező kapcsolata, amelynek jogi rendezettsége esetén - a rokonság különböző fokaihoz igazodóan - ahhoz a családjogon kívül több jogág területén (pl. büntetőjog, öröklési jog, polgári peres eljárás) is jelentős joghatás fűződik. E joghatások előidézésére, bekövetkeztére alkalmas jogi rendezettség szabályait, amelyek a rokonság jogi értékelését

lehetővé teszik, a Családjogi törvény Második Részének V. fejezete (35-44. §-okig), valamint az örökbefogadásra vonatkozó VI. Fejezet tartalmazza.

A rokonságnak a családjogban mutatkozó joghatásai szempontjából, de a gyermekek önazonosságához fűződő jogai biztosítása szempontjából is (ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 7. és 8. cikke) a gyermek-szülő viszony a legjelentősebb. Elsődlegesen ez a kapcsolat hivatott szolgálni a gyermekek számára a származásuk megismeréséhez és a saját családjukban nevelkedéshez fűződő, nemzetközileg is elismert jogukat és ebből a kapcsolatból ered - az Alkotmány 67. §-a által is megfogalmazottan - az a jogi kötelezettség, hogy az állam, illetőleg megfelelő szervei mellett a gyermekek testileg, lelkileg egészséges, kultúrált, a társadalomban harmonikusan beilleszkedő felnőtté válásának a tárgyi és személyi feltételeit elsősorban a szülők kötelesek biztosítani.

A gyermek szüleinek megállapítását (a VI. Fejezetben részletezett örökbefogadáson kívül), az anyaság és az apaság jogi státuszát a Csjt. a leszármazás biológiai tényéhez kívánja kapcsolni és (ismeretlen szülőktől való származást kivéve, amikor eleve hiányzik a szülői státusz) a biológiai kapcsolat bizonyított hiánya esetén van lehetőség (valamelyik vagy mindkét) szülői státusz "megüresítésére".

A biológiai származásra alapított jogállási szabályok mellett (az európai általános jogfelfogásnak megfelelően) a hazai jogunk tényként csak az anyai jogállás betöltését kezeli. Az apai jogállás betöltése a Családjogi törvényben szabályozott apasági vélelmek rendszerén alapul, amely rendszer ötféle tényállás alapján keletkeztet ugyan - a törvényben meghatározott sorrendben - apaságot, de a létrejövő apai jogállás jogi hatályai azonosak. Az apaságot keletkeztető tényállások eltérősegeitől függetlenül az apát mindegyik esetben azonos jogok illetik, azonos kötelezettségek terhelik. Ez jelenti a Csjt. apai vélelmi rendszerének az egységességét, amelyből az is következik, hogy az apasági vélelem megdöntésére bármelyik tényállás esetén létrejött vélelem tekintetében sor kerülhet.

I. A perbeli esetben a felperes apaságának a vélelme a K. és a D. E. utónevű gyermekek tekintetében az anyával való házassági kötelék fennállásának a tényén, a Csjt. 35. § (1) bekezdésén alapult, amely vélelem a törvény erejénél fogva (külön jogi aktus nélkül) tette a felperes által az apai jogállást betöltötté. A felperes a gyermekek részére természetbeni tartást, gondviselést e vélelmen alapuló jogi kötelezettségét teljesítve, de biológiai szülőségének tudatában nyújtott és az őt megillető szülői jogokat is ennek megfelelően gyakorolta. A gyermektartásdíjban való ideiglenes intézkedéssel történt marasztalása a jog szerinti szülői státusza alapján

történt, hiszen a szülői kötelezettségek teljesítésére csak a jog szerinti szülő kötelezhető. A családi jogállás törvény szerinti rendezettsége ugyanis mindenkivel szemben hatályos.

A felperes apasági vélelmének jogerős ítéleti megdöntésével az említett gyermekek jog szerinti apai státusza azonban "megüresedett", amelynek a gyermekek tartási kötelezettsége körében jogi következményeit a felperest terhelő gyermektartásdíj megszüntetésével - legalábbis az egyik gyermek tekintetében - a bíróság le is vonta. Az apai státusz megüresedése a vélelem keletkezésének idejére visszamenőleg, a gyermekek születésének időpontjáig történő visszaható hatállyal következett be, amit ugyan az anyakönyvi bejegyzés - a felperesi érveléstől eltérően - nem bizonyít, hanem csak deklarál, de a vélelem jogi természetéből annak sikeres megdöntése esetén a keletkezésére visszaható hatály eleve következik.

A felperes apai vélelmének a megdőltével, a gyermekek apai jogállásának a megüresedésével, az I. r. alperes teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatának a megtételével az apai jogállásnak az I. r. alperes általi betöltésére lehetőség nyílt. E lehetőséggel élve az I. r. alperes apaságát - a K. és D. utónevű gyermekek vonatkozásában - a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat a Csjt. 37. § (1) bekezdése alapján egymagában megállapította, hozzáfűzve egyben az apasági vélelem minden olyan joghatását, amely a házasságból származott gyermekeket (vagy más vélelem szerinti apai jogállású gyermekeket) megillet. Ezzel az apaság elismeréséhez fűződő azon joghatások, amelyek érvényesülését az apai státusz felperes általi korábbi betöltöttsége, illetve az I. r. alperesi apaság tényének megállapíthatatlansága megakadályozta, érvényesülhettek, és a vélelmek rendszerének egységességéből is következően az apai státusz a gyermekek születésének idejére visszamenőleg vált az I. r. alperes által betöltötté.

Az apaság vélelme valamennyi tényállás esetén a gyermek születésétől áll be. Az egyik vélelem megdőltével és egy másik vélelem keletkezésével nem a (jog szerinti) apa személye változik meg, hanem a jog által vélelmezett apaság - a keletkezésére visszamenő hatállyal tévesnek bizonyulva - valósága dől meg és helyébe egy másik vélelem lép. Ebből következően az apai vélelemhez fűződő joghatások, egyebek mellett a szülői jogok és kötelezettségek - azok érvényesíthetőségétől, kikényszeríthetőségétől függetlenül - a gyermek születésétől kezdődően következnek be.

A jogerős ítéletnek az a jogi okfejtése tehát, hogy az apai vélelmek megdöntésére vonatkozó ítélet jogerőre emelkedéséig a gyermekek apjának a felperest kell tekinteni, és az I. r. alperes apai (szülői) kötelezettségei, a vélelem joghatásai csak az apai

elismerő nyilatkozatának a teljes hatályával következtek be, az apai vélelmek egységes rendszeréhez és a vélelmek jogi természetéhez képest téves.

Az eljáró bíróságok, így a másodfokú bíróság is, jogszabálysértést követtek el azzal, hogy az apai vélelmekhez fűződő joghatások keletkezésének az idejét és a joghatások (így a tartási kötelezettség) bíróság általi érvényesíthetőségének, kikényszeríthetőségének a határidejét nem különítették el. Ezzel kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság hangsúlyozza, hogy a visszamenőlegesen követelt tartásdíj érvényesítésére a Csjt. 68. § (1) bekezdése szerinti hat hónapos korlátozást a kötelem célja (alimentációs szolgáltatás) teszi indokolttá. E határidő azonban bár alapeset, de nem kizárólagos. A Csjt. 68. § (2) bekezdése a hat hónapnál régebbi időre vonatkozó tartás érvényesítését is lehetővé teszi, ha a jogosultat a követelés érvényesítésében mulasztás nem terheli. (Hasonló rendelkezést tartalmaz a Ptk. 280. § (3) bekezdése az "alapos okra" mint kimentési lehetőségre utalással.)

Az adott esetben pedig ez (a határidő elmulasztásával kapcsolatos) kimentési lehetőség éppen fennáll, hisz a gyermekek eltartására irányuló igényt csak a jog szerinti apával szemben lehetett érvényesíteni.

A másodfokú bíróság által hivatkozott eseti határozatok a felperesnek az I. r. alperessel szemben előterjesztett keresete elbírálásánál azért nem irányadóak, mert más tényálláson alapulnak. Azokban a Legfelsőbb Bíróság a vélelmezett apának a gyermekekkel szembeni tartási kötelezettségének fennállásával és időtartamával kapcsolatosan foglalt állást (BH 1986/4/148., 1998/7/344.), illetve olyan ügyben állapította meg a vélelmezett apa tartási kötelezettségét a vélelem megdőltéig, amelyben a biológiai apa nem tett teljes hatályú elismerő nyilatkozatot, tehát az apai státusz a házasságon alapuló vélelem megdőltét követően nem került - visszamenő hatállyal - betöltésre (BH 2007/10/339.)

II. Mint ahogyan a tartási igény érvényesítésének a lehetősége csak a jog szerinti apával szemben lehetséges, éppúgy a bíróság gyermektartásdíjban csak a jog szerinti apát marasztalhatja. Ez azonban nem jelenti egyben azt is, hogy a tartási kötelezettségnek a jog szerinti apasághoz fűződése és az ezen alapuló bírósági marasztalás teljesítése utóbb, az apaság vélelmének a megdőlte miatt ne válhatna jogalap nélkülivé.

A Csjt. 69/A. §-a alapján (és az Alkotmány már idézett 67. §-a alapján) a kiskorú gyermekek ellátására a szülők kötelesek. A korábban kifejtettek szerint - ellentétben a jogerős ítéletben foglalt állásponttal, a K. és a D. E. utónevű gyermekek szüleinek a gyermekek születésétől kezdve az I. és a II. r. alperest kell -

jog szerint is - tekinteni. Apai vélelme megdőlté miatt a felperesi tartási teljesítések - kezdettől fogva - jogalap nélküliek, attól függetlenül, hogy a vélelem megdőltése előtti felperesi teljesítések nem voltak jogellenesek, mert bár utóbb tévesnek bizonyult, de a jog szerint fennálló apai vélelmen, illetőleg jogszerű, hatályos bírósági határozaton alapultak. Az apai vélelme megdőltével a felperesi teljesítések viszont utólag okafigyottá, jogcím nélkülivé váltak.

A Ptk. 361. §-ának (1) bekezdése szerint aki másnak a rovására jogalap nélkül jut viszonyi előnyhöz, köteles azt az előnyt visszatéríteni. A felperes jogcím nélküli teljesítéseivel a gyermekeket magáénak elismerő I. r. alperes a felperes terhére jogalap nélkül gazdagodott. A Ptk. idézett rendelkezése szerinti jogalap nélküli gazdagodás ugyanis nemcsak közvetlen vagyongyarapodással valósulhat meg, hanem azáltal is, hogy valamely kötelezettséget a kötelezett személy helyett más teljesíti, akár annak tudatában, hogy ő a kötelezett. Az a tény tehát - amivel az eljáró bíróságok egyebek mellett az I. r. alperessel szembeni felperesi kereseti elutasítását indokolták -, hogy a felperes az I. r. alperesnek gyermektartásdíjat nem teljesített, még a gazdagodás hiányának a megállapítására nem alkalmas. Más kérdés, hogy az I. r. alperes gazdagodásának a mértéke nem feltétlenül igazodik a felperesi teljesítésekhez. Az I. r. alperes szülői tartási kötelezettségének a mértéke - amelynek elmulasztása az ő gazdagodását előidézte - nem a felperesi teljesítésekhez igazodik, hanem azt a Csjt. vonatkozó szabályai (69/A. §-tól 69/D. §-ig) és a 4/1987.(VI.27.) IM rendelet szabályai határozzák meg. A felperes által követelt összegből tehát az I. r. alperes az őt terhelő tartási kötelezettség nem teljesítése folytán a felperes rovására bekövetkezett gazdagodásáért felel.

Az I. r. alperes megtérítési kötelezettségét a jogellenesség hiánya sem zárja ki, mert a jogellenesség csak a kártérítési felelősségnek feltétele, a jogalap nélküli gazdagodásnak nem. A jogalap nélküli gazdagodásra alapozott kereset elbírálása szempontjából érdektelen az is, hogy az I. r. alperes tényleges apaságáról tudott-e vagy sem. A felperestől azon érték elvonása, amelyet - a felperes által követelt tartás értékéből - kezdettől az I. r. alperes lett volna szülőként köteles teljesíteni, objektíve bekövetkezett. Ezen az I. r. alperesi magatartás (szándék), tudat éppúgy nem változtat, mint ahogyan a felperes korábbi tudata és az utóbb megdőlt jog szerinti apasága és az azon alapuló bírósági határozat sem.

Önmagában az a körülmény, hogy a teljesíteni elmulasztott tartás az I. r. alperesnél "megtakarítás" vagy más formában kifejezetten nincs meg, a megtérítési kötelezettségét még szintén nem zárja ki. Azáltal, hogy az I. r. alperes gyermekeit helyette - a II. r. alperessel közösen - a felperes tartotta el, az I. r. alperesnél

vitathatatlanul meglévő vagyoni előnyt jelent, míg a felperesnél vagyoni hátrányként jelenik meg. A vagyoni előny értékének megtérítése alól nem mentesít, ha azt természetben visszaszolgáltatni nem lehet (Ptk. 363. § (2) bekezdése).

Az I. r. alperes megtérítési kötelezettségét a Ptk. 362. §-a sem akadályozza. Az I. r. alperes nem a gyermektartásdíj jogosultja és tartásdíjat részére a felperes nem teljesített. Megtérítési kötelezettsége nem a részére nyújtott tartás visszakövetelésén alapul, hanem a helyette nyújtott tartással bekövetkezett gazdagodásán. Így annak a törvényhozói célkitűzésnek a megvalósulását, hogy a megtérítési kötelezettség miatt azok, akik létfenntartásuk érdekében mások juttatására szorulnak, ne kerüljenek súlyos helyzetbe, az I. r. alperes megtérítési kötelezettsége nem gátolja.

III. A fentiekkel szemben a II. r. alperes vonatkozásában viszont a jogalap nélküli gazdagodás megtérítése iránti kereset teljesítését a Ptk. 362. §-a eleve kizárja. Tévesen érvel a felülvizsgálati kérelmében a felperes azzal, hogy a tartás értékét, illetőleg a pénzben nyújtott tartásdíjat nem a tartásra szoruló kiskorú gyermekektől, hanem az azzal jogalap nélkül gazdagodó II. r. alperestől követeli vissza. A kiskorú gyermekeket illető tartás jogosultjai ugyanis maguk a gyermekek és nem a II. r. alperes. A gondviselő szülő a tartásdíjnak csupán a Csjt. 79. §-a szerinti vagyonkezelője, aki a másik szülőnek a gyermekek megélhetésére nyújtott szolgáltatásait, illetőleg a tartásdíjat köteles a gyermekek megélhetésére, a tartás céljára fordítani [4/1987. (VI.27.) IM rendelet 16. §-a].

Az nem vitás, hogy a II. r. alperes ezt a kötelezettségét megtette, tehát a felperes által nyújtott tartási szolgáltatások, illetőleg pénzbeli tartásdíj céljának megfelelő felhasználása megtörtént. Ezzel a II. r. alperes egyébként nem is gazdagodott, még közvetetten sem. A kiskorú gyermekek eltartása a szülők mindegyikét és nemcsak az anyát, illetőleg a gondviselő szülőt terheli. Így a felperes által nyújtott tartási szolgáltatások és a (méréselt összegű) pénzbeni tartás teljesítése nem a II. r. alperes mint másik szülő helyett, hanem a gyermekek apja helyett történt.

IV. A felperesnek a II. r. alperessel szembeni keresete elutasításakor az eljáró bíróságok a felperes által a felülvizsgálati kérelmében hivatkozott egyéb jogszabálysértéseket sem követték el. A Csjt. 23. §-ának és 24. §-ának a megsértéséhez a törvény közvetlen szankciót nem fűz. A házastársi hűség, illetőleg a támogatási kötelezettség megsértésének legfeljebb a házasság felbontásához kapcsolt pertárgyak esetén lehet jelentősége. Más jogágak szankcióinak alkalmazását nemcsak az irányadó speciális jogág zárja ki, hanem a házasság intézményi jellege is.

Kétségtelen, hogy ezen intézmény belső tartalmából következő, illetőleg a deklaratív jellegű jogszabályok szerinti kötelezettségeit a II. r. alperes nem teljesítette, az abból fakadó házastársi és szülői kellő felelősséget nem tanúsította, de ennek a kiskorúak részére teljesített tartás visszatérítését megalapozó jelentőséget a felperes által hivatkozott törvényhelyek egyike alapján sem lehet tulajdonítani. A felperes által felhívott, a családi jogállás rendezésére vonatkozó jogszabályhelyeknek (Csjt. 34-35., 37. és 43. §-ai) pedig csak a felperesnek az I. r. alperessel szembeni perbeli követelése elbírálására lehet befolyása. A szülők együttes tartási kötelezettsége, a Csjt. 69/A. §-a pedig, a korábban részletezettek szerint, éppen a jogerős ítéletnek a II. r. alperesre vonatkozó rendelkezése jogszerűségét és nem a jogszabálysértő voltát támasztja alá.

V. A jogerős ítélet indokolási hiányosságait a felperes alaptalanul állítja és az ezzel kapcsolatos eljárási szabálysértésekre [Pp. 213. § (1) bekezdése, 220. § (1) bekezdése, 221. § (1) bekezdése] tévesen hivatkozik. A Pp. 254. § (3) bekezdése a másodfokú bíróságnak nemcsak lehetőséget ad arra, hogy az elsőfokú bíróság ítéletét annak helyes indokai alapján hagyja helyben, hanem azt is tartalmazza, hogy ez esetben a másodfokú bíróság ítélete indokolásának csupán az erre vonatkozó utalást kell tartalmaznia (Pp. 254. § (3) bekezdése második mondatának második fordulata, BH 2002/275-II).

Az elsőfokú bíróság ítélete elleni fellebbezési lehetőség, illetőleg a fellebbezési bíróságot is terhelő indokolási kötelezettség nem jár azzal, hogy a másodfokú bíróságnak a fellebbezés minden részletére és minden érvére ki kellene térnie (különösen vonatkozik ez a per elbírálása szempontjából érdektelen érvekre). Egyébként is az adott esetben a másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet helyes indokaira visszautalás után a fellebbezési érvekre is kitért, amennyiben az szükséges volt.

VI. A kifejtetteknek megfelelően a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet - a Pp. 270. § (1) bekezdése folytán alkalmazandó Pp. 213. § (2) bekezdése alapján részítélettel felülbírálván, a II. r. alperes tekintetében, a felperes perköltség fizetési kötelezettségére is kiterjedően a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

Az I. r. alperes vonatkozásában és ezzel összefüggésben a perköltség, valamint a le nem rótt teljes kereseti- és fellebbezési illeték viselése kérdésében viszont a Pp. 275. § (4) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat meghozatalára utasította.

Az új eljárásban az elsőfokú bíróságnak - a felek nyilatkozataihoz képest - bizonyítást kell lefolytatnia arra, hogy a felperes által (az alperesektől egyetemlegesen) követelt összegből milyen értékű volt a D. E. javára 2002. szeptember 12-től 2005. szeptember 30-ig természetben nyújtott tartás és ugyanez K. tekintetében 2004. szeptember 24-től 2005. szeptember 30-ig. Az ideiglenes intézkedés alapján történt felperesi teljesítéseket is pontosan tisztázni kell. Meg kell állapítani, hogy a fenti időhatárok között az I. r. alperest a Csjt. vonatkozó szabályai (69/A. §, 69/C. §) alapján a két gyermek után milyen mértékű tartás terhelte volna. E kettő egybevetésével lehet állást foglalni abban a kérdésben, hogy az I. r. alperes a felperes rovására milyen értékkel gazdagodott, amelyet - e felülvizsgálati határozat 1. és 2. pontjában kifejtettek szerint és az ott részletezett jogi indokokból - a felperes tőle a Ptk. 361. §-ának (1) bekezdése értelmében alappal követelhet.

A Pp. 275. § (5) bekezdése alapján a felülvizsgálati eljárás illetékét és a felperesnek valamint az I. r. alperesnek a felülvizsgálati eljárásban felmerült költségét a Legfelsőbb Bíróság csupán megállapította, annak viseléséről az új eljárásban kell határozni.

Budapest, 2010. szeptember 7.

a tanács elnöke, előadó bíró, bíró

A kiadmány hitelélül: tisztviselő